

МИЈАЛКОВ, Богољуб¹

ПОЛИТИКАТА НА АЗИЛ: СТУДИЈА НА СЛУЧАЈОТ СО ЏУЛИЈАН АСАНЖ И МЕЃУНАРОДНИТЕ ОДНОСИ

Апстракт

Овој труд ја испитува сложената динамика на политиката за азил во контекст на меѓународните односи преку сеопфатна студија на случај на Џулијан Асанж. Како основач на Викиликс и истакнат укажувач, Асанж побара азил во амбасадата на Еквадор во Лондон за да избегне потенцијална екстрадиција во Соединетите Држави. Тезата ги анализира мотивациите зад напорите на Асанж за барање азил, истражувајќи ги правните предизвици со кои се соочи, вклучувајќи ги шведските наводи и пошироките импликации за владината транспарентност и заштитата на укажувачите. Студијата навлегува во дипломатските импликации на Еквадор да му даде азил на Асанж, што ги затегна односите меѓу Еквадор, Велика Британија и САД. Тој ја нагласува интеракцијата на размислувањата за човековите права во случајот на Асанж и глобалното влијание врз правата на барателите на азил. Дополнително, истражувањето ја истражува улогата на медиумското покривање во обликувањето на јавното мислење и влијанието на меѓународните одговори на барањето за азил на Асанж. Глобалните медиуми во центарот на вниманието ја истакнаа комплексноста околу политиката за азил и нејзиното вкрстување со слободата на печатот. Извлекувајќи се од компаративната анализа на други случаи на азил од висок профил, ова истражување го истражува поширокиот политички контекст во кој се одвиваше случајот на Асанж, расветлувајќи ја сложеноста на државните интеракции во однос на укажувачите и владината транспарентност. На крајот оваа студија придонесува за подлабоко разбирање на сложеноста и предизвиците на политиката за азил во доменот на меѓународните односи, нудејќи вредни сознанија за одговорите на нациите на поединците кои бараат азил во брзо менување на глобалниот политички пејзаж.

Клучни зборови: Азил; Еквадор; Човекови права; Укажувач; Политички прогон.

MIJALKOV Bogoljub²

ASYLUM POLICY: THE CASE STUDY OF JULIAN ASSANGE AND INTERNATIONAL RELATIONS

Abstract

This paper examines the complex dynamics of asylum policy in the context of international relations through a comprehensive case study of Julian Assange. As the founder of WikiLeaks and a prominent whistleblower, Assange sought asylum in the Ecuadorian embassy in London to avoid potential extradition to the United States. The thesis analyzes the motivations behind Assange's efforts to seek asylum, exploring the legal challenges he faced, including the Swedish allegations and the broader implications for government transparency and whistleblower protection. The study delves into the diplomatic implications of Ecuador granting Assange asylum, which strained relations between Ecuador, the United Kingdom,

¹ Студент на втор циклус на студии, Правен факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип, e-mail: bogoljub.207673@student.ugd.edu.mk

² Student at the second cycle, Faculty of Law, University Goce Delchev, Stip, e-mail: bogoljub.207673@student.ugd.edu.mk

and the United States. It highlights the interplay of human rights considerations in Assange's case and the global impact on asylum seekers' rights. Furthermore, the research examines the role of media coverage in shaping public opinion and the influence of international responses to Assange's asylum request. With global media at the forefront, the case underscored the complexities surrounding asylum policy and its intersection with press freedom. Drawing from a comparative analysis of other high-profile asylum cases, this research explores the broader political context in which Assange's case unfolded, shedding light on the intricacies of state interactions concerning whistleblowers and government transparency. Ultimately, this study contributes to a deeper understanding of the complexities and challenges of asylum policy in the realm of international relations, offering valuable insights into how nations respond to individuals seeking asylum in an ever-changing global political landscape.

Keywords: *Asylum; Ecuador; Human Rights; Whistleblower; Political Persecution*

Вовед во темата и поим за азил

Зборот „азил“ потекнува од латинскиот збор *asylum*, кој во буквален превод значи прибежиште, засолниште, додека во поширока смисла на зборот претставува неприкосновено место (Dzubow, J. (n.d.)). Покрај латинското определување на терминот азил се среќаваме и со грчкиот збор „*ásulon*“ односно – оној што не може да биде заробен. Согледувајќи го определувањето на терминот азил може да се извлече една буквална дефиниција на азилот како движење на едно лице од една држава во друга како резултат на одредени причини поради кои не може да остане да го остварува своето право на живот во соодветната држава, па поради тоа се обидува да најде свое засолниште. Историски гледано, азилот се појавил во античките држави на Блискиот Исток и Медитеранот, каде се појавил како привилегија која ја имале одредени поединци, а не како нивно право. Во почетокот, азилот претставувал место на кое поединецот можел да се сокрие, обично на места како храмови и светилишта. Со развојот на модерните држави азилот постепено добива политички карактер и денес главно се дава само на политички бегалци и сторители на политички кривични дела. Поимот азил во општа смисла може да се дефинира како прифаќање од страна на државата на преbegаните лица и нивна заштита од акти на гонење, враќање или екстрадиција во државата од која побегнале. Поимот азил во најопшта смисла може да се дефинира како *прифаќање од страна на државата на преbegнати лица и нивна заштита од акти на гонење, враќање или екстрадиција во државата од која побегнале*. Со други зборови, тоа е заштита што државата му ја обезбедува на странецот од определени дејства на нејзините органи.

Најшироката дефиниција за тоа што е азилот и кои се основите за едно лице да добие азил е дадена во Конвенцијата за статусот на бегалците 1951 година која е потпишана од страна на 147 земји членки како и Протоколот од 1967 година. Државите потписнички на Конвенцијата се обврзале да им признаат право на азил на лицата кои ќе докажат дека постои реален ризик од прогон во нивните земји на потекло поради нивна припадност на раса, религија, националност, припадност на одредена социјална група или политичка определеност. Лицата кои ќе добијат меѓународна заштита всушност се стекнуваат со правен статус во земјата на азил од кој произлегуваат определени права и обврски (Кошевалиска, О., & Максимова, Е. 2020).

Меѓународни документи кои ја гарантираат заштитата и правата на барателите на азил

Азилот е универзална, демократска придобивка со која странецот чиј живот е загрозен може да добие меѓународна и привремена заштита во друга држава. Во меѓународни рамки одговорноста на државите за заштита на бегалците првенствено

произлегува од Конвенцијата за статусот на бегалците од 1951 година и дополнителниот Протокол за статусот на бегалците од 1967 година. Конвенцијата претставува „основа на современото бегалско право“ и е единствениот меѓународен документ кој целосно ги регулира правата и обврските на бегалците. Конвенцијата за бегалци го рефлектира политичкиот контекст од тоа време и претставува територијално решение.

На глобално ниво, најсоодветно формиран и правно обврзувачки документ несомнено е документот на Обединетите нации, именуван како Конвенција за статусот на бегалци. Конвенцијата за статусот на бегалците од 1951 година и Протоколот за статусот на бегалци од 1967 година се единствените глобални правни инструменти кои ги покриваат најважните аспекти од животот на бегалците. Во согласност со нивните одредби, бегалците заслужуваат, во најмала рака, еднакви стандарди на третман кои ги уживаат и другите странски државјани во дадена земја а во многу случаи, пак, и еднакви стандарди како и државјаните на таа земја (UNHCR. (2011). The 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol).

Конвенцијата е правно обврзувачки документ кој за прв пат дефинира индивидуални поими како бегалец, кој всушност може да добие правен статус на бегалец и на кој начин, каква правна заштита ужива признатиот бегалец. Исто така, таа ги дефинира и обврските на бегалецот кон земјата во која тој се наоѓа. Конвенцијата во својата текстура внесува нови поими и определува одредени категории на луѓе, како што се воените криминалци, и воедно дефинира зошто тие не можат да стекнат статус на признаен бегалец.

Конвенцијата претставува заштитник на бегалците. Според неа, исто така, е секое лице кое е надвор од границите на својата матична земја, или земја на постојано живеење има основан страв од прогон поради својата религија, раса, националност, припадност кон одредена социјална група или политичко убедување и е немоќно да се спаси од прогонот на таа земја, или пак не сака да се врати во неа, поради страв од прогон. (Член 1. Оддел А, став 1, Конвенција за статус на бегалци.)

Конвенцијата содржи широк спектар права на бегалците, а исто така, ги потцртува обврските кои тие ги имаат кон земјата-домаќин. Столбот темелник на Конвенцијата за статус на бегалци е принципот на неповратност. (Чл. 33, Конвенција за статус на бегалци). Според овој принцип, бегалецот не треба да биде вратен во земја во која тој/таа се соочува со сериозни закани кон неговиот/нејзиниот живот и/или слобода. Овој принцип може да не важи за бегалци кои се разумно сметани за опасни по безбедноста на земјата – домаќин, кои биле осудени за сериозни кривични дела, или пак се сметаат за опасност по заедницата.

Џулијан Асанж и Викиликс

Џулијан Пол Асанж е австралиски новинар и активист. Тој е најдобро познат по неговата работа со Викиликс, каде што бил портпарол и уредник. Асанж живеел во Австралија, сè до 2006-та година. Според одредени медиуми Џулијан бил член на „подземно“ експериментална група на хакери во текот на 1990-тите. Пред почетокот на 2000-та година, интернет претплатите и личната употреба на интернетот и е-поштата се користеле само од малцинство на луѓе во западните земји, вклучително и Австралија. Хакирањето како криминал во 90-тите биле многу ретко пријавувано и со ова делумно се објаснува зошто новинарите ги спомнуваат големите хакерски „пучови“ кои Асанж очигледно ги постигнал како тинејџер, како што е навлегувањето во Министерството за одбрана на САД.(Forbes, 2010). Според медиумите Џулијан прво бил обвинет за компјутерски криминал – хакирање компјутер во 1994 година од страна на полицијата на Викторија, Австралија. Овој случај бил решен во судскиот систем на Викторија во 1996 година. (Jericho, J., & The Free School 2019).

Според весникот The Guardian (2011):

Обвинителството го опишало Асанж како „најактивниот“ и „највештиот“ од нив [хакерската група], и вршело притисок за изрекување на затворска казна. Мотивот на

Асанж, според обвинителството, бил: *„едноставно ароганција и желба да ги покаже своите компјутерски вештини“*.

Со цел да ги потврдиме или негираме тезите за евентуалните осуди на Асанж за кривични дела, направивме истражување низ различни бази на податоци на извори кои јавно регистрираат детали за судски постапки во јурисдикции на Австралија. Нашите истражувања не дадоа никакви информации дека Џулијан Асанж бил обвинет за кривични дела пред 7 август 2019 година. Ова отсуство на потврда не е изненадувачки. Најголемиот дел на кривичните судски постапки во Австралија никогаш не се објавуваат. Според The Guardian (2011), Асанж бил осуден, но не бил затворен. Ова сугерира дека овој суд не смета дека злосторството на Џулијан е меѓу најсериозните типови на компјутерски криминал.

По овие правни проблеми, Асанж значително ги намалил своите хакерски активности и сменил различни работни места, вклучително и позиција како асистент за компјутерска безбедност (Karhula, P. 2011). Сепак, неговата пасија да бара тајни и чувствителни информации тлеела во него. Според Хачадоријан, Асанж: *„не ја сфатил дефинирачката човечка борба како лево наспроти десно или верба наспроти разум, но како индивидуа наспроти институција“*. Асанж ја поддржува идејата дека слободниот пристап до информации може да помогне да се запре *„нелегитимното владеење“*. Врз основа на оваа идеја Асанж го основа Викиликс во 2006 година, инсталирајќи го главниот сервер во Шведска бидејќи шведскиот устав обезбедува целосна правна заштита на укажувачи (CNN, 2010).

Од самиот почеток Викиликс објави документи кои откриваат етички сомнителни активности на владини функционери и политички лидери на располагање на јавноста.

Викиликс ја дефинира својата цел на овој начин: *„да донесе важни вести и информации до јавноста... обезбедувајќи иновативен, безбеден и анонимен начин за нашите извори да праќаат информации до нашите новинари“*. Викиликс се опишува себеси како инструмент против тајноста и во корист на транспарентноста, посредник меѓу анонимните извори и медиумите. Имајќи предвид дека многу од документите објавени од Викиликс се напишани во сложена воена или дипломатска формулација, новинарите од организацијата пишуваат *„пријателски за читателот“* приказни за документите и го објавуваат изворниот материјал од каде што приказната доаѓа.

Во неколку наврати Викиликс објави документи кои резултираа со стории во насловните страници на весниците и ударните вести на радио, телевизија и социјалните медиуми. Викиликс скрши многу бариери и приказни кои се однесуваат на различни работи како што се: војни, убиства, тортура, влада транспарентност, дипломатија, шпионирање, екологија, корупција, даноци, верски организации и насилство меѓу другите. Дури и кога сите овие приказни потекнуваат од различни земји, очигледно е дека Асанж и Викиликс имале предност преку неоткриени документи поврзани со Владата на САД. Од 2007 година Викиликс објави огромен број документи од висок профил фокусирани на наводното недолично однесување на американската Влада (Karhula, P. 2011).

Несомнената вредност на содржината се потпира на природата на објавените документи. На пример, во март 2007 година, Викиликс го објави Оперативниот прирачник на американската војска за затворскиот логор Гвантанамо. Овој документ содржел информации за злоставуваните затвореници држени во (речиси) изолација и ставени под ригорозни испрашувања (Sutton, J. 2007). Во јули 2010 година, Викиликс го објавува Авганистанскиот воен дневник, збирка од повеќе од 80 000 документи поврзани со војната во Авганистан. (Gebauer, M., et al. 2010) Повеќето од документите биле класифицирани како тајна, која е разоткриена како владите на САД и другите сојузнички земји ја покривале смртта на невини цивили (Karhula, P. 2011).

Потоа, во ноември 2010 година пет големи весници од Германија, Шпанија, Франција, Обединетото Кралство и САД ослободија 220 000 доверливи дипломатски телеграми кои се однесуваат на американскиот Стејт департман со приватни комуникации во рамките на американската Влада со многу амбасади околу светот. (Shane, S., & Lehren, A. 2010).

Новинарите сугерираат дека невиденото „истекување“ би предизвикало политичка тензија на домашно и на меѓународно ниво за Владата на САД. По толку голем број протекувања, Асанж и Викиликс беа во центарот на вниманието. Во 2010 година, американската Влада неуспешно се обиде да го гони Асанж врз основа на Законот за шпионажа од 1917 година. Проблемите на Асанж со законот ескалираа во јуни 2010 година, кога две жени од Шведска го обвинија за сексуално малтретирање, па дури и за силување. Подоцна, во август 2010 година, шведската полиција започна подлабока истрага за наводи за малтретирање (Shane, S., & Lehen, A. 2010).

Во тоа време Асанж живееше во Велика Британија. Оттогаш шведските власти се обидуваат да го фатат Асанж за да го натераат да одговори на сексуалните наводи (*Timeline: Sexual allegations against Assange in Sweden*. (2012, August). BBC News. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/world-europe-11949341>).

Во ноември 2010 година, шведските власти издадоа меѓународна потерница за апсење на Џулијан Асанж. Набргу потоа, Асанж се предаде на лондонската полиција, каде што беше задржан осум дена пред да биде ослободен со кауција. Во февруари 2011 година, окружниот судија од Јужен Лондон донесе одлука за екстрадиција на Асанж во Шведска. По оваа одлука, правниот тим на Асанж поднесе жалба до Врховниот суд, тврдејќи дека разликите во правните дефиниции за сексуални злосторства помеѓу шведското и англиското законодавство бараат ревизија на налогот за екстрадиција. Сепак, во ноември 2011 година, Високиот суд во Велика Британија ја потврди одлуката за екстрадиција на Асанж во Шведска (BBC News, 2012). За време на целиот правен процес, Асанж тврдеше дека обвиненијата се политички мотивирани (Addley & Topping, 2011). До мај 2012 година, Врховниот суд потврди дека Асанж треба да биде екстрадиран во Шведска за да се соочи со обвиненијата.

Драматичен пресврт настанува во јуни 2012 година, кога Асанж влегува во амбасадата на Еквадор во Лондон за да побара политички азил. Владата на Еквадор му додели азил два месеци подоцна, овозможувајќи му да остане во амбасадата на неопределено време (Hough, 2012). Асанж стратешки ја избра амбасадата на Еквадор, знаејќи дека Еквадор има затегнати билатерални односи со Соединетите Американски Држави и историја на заштита на политички бегалци од екстрадиција. Овој дипломатски контекст го увери Асанж дека Еквадор нема да му го одбие азилот (Rozental, 2012).

По неговото апсење во април 2019 година, откако Еквадор му го укина азилот во амбасадата во Лондон, Џулијан Асанж беше приведен од британската полиција и затворен во строго чуваниот затвор Белмарш. Истовремено, САД поднесоа барање за негова екстрадиција врз основа на 18 обвиненија, меѓу кои и кршење на Законот за шпионажа (Espionage Act), поврзани со објавувањето доверливи документи преку платформата WikiLeaks (BBC, 2019). Судските постапки што следеа беа предмет на интензивно меѓународно внимание, а Асанж стана симбол на дебатата за границите на новинарството, слободата на медиумите и одговорноста на државите.

Во јануари 2021 година, британскиот суд одлучи дека Асанж не треба да биде екстрадиран во САД поради неговата ментална здравствена состојба и ризикот од самоубиство во строги американски затворски услови (The Guardian, 2021). Сепак, оваа одлука не се засноваше на принципот на слобода на изразување, што предизвика критики од организациите за човекови права и медиумски слободи (Amnesty International, 2021). Во 2021 година САД поднесоа жалба и во декември 2021 година, Апелациониот суд ја поништи првичната пресуда, овозможувајќи продолжување на постапката за екстрадиција (Reuters, 2021). Додека пак во јуни 2022 година, тогашната министерка за внатрешни работи на Обединетото Кралство, Прити Пател, ја одобри екстрадицијата, што доведе до продолжување на правната борба на Асанж во 2023 и 2024 година (BBC, 2022).

По неколкугодишна правна борба и зголемен дипломатски притисок од Австралија и меѓународната јавност, во јуни 2024 година беше постигната спогодба со американските обвинители. Асанж се изјасни за виновен по една точка за кршење на Законот за шпионажа, со што му беше овозможено веднаш да биде ослободен од затвор и да се врати во Австралија, избегнувајќи екстрадиција во САД (The Times, 2024).

Спогодбата предизвика остра дебата – додека некои ја поздравуваа како победа на човечките права, други ја оценија како опасен преседан што би можел да овозможи криминализација на новинарите кои објавуваат доверливи информации од јавен интерес (Reporters Without Borders, 2024).

Во мај 2025 година, Асанж се појави на Филмскиот фестивал во Кан за премиерата на документарниот филм „The Six Billion Dollar Man“, кој го прикажува неговиот правен случај и улогата во борбата за слободата на печатот. Филмот го претставува како симбол на новинарската слобода и ја нагласува неговата улога како „канаринец во рудник“ што укажува на состојбата со медиумските права на глобално ниво (The Guardian, 2025).

Иако обвиненијата за сексуално вознемирување во Шведска беа повлечени, случајот на Асанж останува контроверзен. Критичарите тврдат дека неговите активности го загрозиле животот на информаторите и националната безбедност, додека поддржувачите го гледаат како борец за транспарентност, одговорност на владите и слобода на изразување. Правниот и политичкиот епилог на неговиот случај продолжува да биде центар на глобална дебата за тоа каде завршува јавниот интерес и каде почнува државната тајна (Amnesty International, 2025; Reporters Without Borders, 2025).

Мотиви за барање азил

Најистакнатиот мотив за одлуката на Асанж да побара азил беа неговите правни грижи. Непосредната причина беше заканата од екстрадиција во Шведска, каде што се соочуваше со обвиненија за сексуално недолично однесување. Асанж жестоко ги негираше овие обвинувања, тврдејќи дека тие се политички мотивирани и дел од поширока стратегија за негово евентуално екстрадирање во Соединетите Американски Држави. Неговиот примарен страв беше дека екстрадицијата во САД ќе резултира со обвиненија за шпионажа или прекршувања на Законот за шпионажа, поврзани со неговата улога во објавување доверливи документи на американската влада преку Викиликс. За Асанж, барањето за азил претставуваше заштита од, како што го сметаше, неправеден правен процес што би можел да резултира со негово гонење во САД.

Стравот на Асанж од можноста за кривично гонење во САД беше клучна движечка сила зад неговото барање за азил. Како основач на Викиликс, Асанж беше одговорен за објавувањето на чувствителни документи, вклучувајќи ги дневниците за војната во Ирак и Авганистан, како и бројни дипломатски телеграми. Овие откритија предизвикаа непријатност и гнев кај владата на САД и нејзините сојузници. Иако Асанж веруваше дека неговите дејства се од јавен интерес, промовирајќи транспарентност и барајќи одговорност од владите, тој исто така беше свесен дека неговите постапки го направија цел на правни и политички одмазди. Барањето азил за него беше основно средство за заштита од претстојното, политички мотивирано гонење со сериозни правни последици.

Освен правните последици, Асанж изрази и загриженост за својата лична безбедност. Тој тврдеше дека екстрадицијата во САД претставува веродостојна закана по неговиот живот. Историски, случаите со укажувачи често отворале прашања за нивната безбедност и благосостојба. Асанж тврдеше дека неговиот случај има потенцијал да постави глобален преседан за тоа како ќе бидат третирани укажувачите и издавачите на доверливи информации. Според него, барањето за азил било начин да се обезбеди неговата физичка сигурност и благосостојба.

Друг фактор што го мотивираше Асанж да побара азил беше неговата желба да го комплицира и одложи процесот на екстрадиција. Со засолниште во амбасадата на Еквадор, тој доби време да ги истражи правните патишта за одбрана од обвиненијата и обидите за екстрадиција. Тој се надеваше дека долгата дипломатска и правна блокада ќе му овозможи да ја оспори валидноста на обвиненијата и да преговара за поповолни услови за неговите правни постапки.

Импликациите на случајот Асанж за човековите права, правата на укажувачите и слободата на печатот

Случајот на Џулијан Асанж има далекусежни импликации врз правата на укажувачите, кои откриваат неправилности или недолично однесување во рамките на организациите, вклучувајќи владини агенции. Укажувачите играат клучна улога во обезбедувањето транспарентност, отчетност и владеење на правото со откривање на информации од јавен интерес. Тие често се соочуваат со значителни лични и професионални ризици при одлуката да објават чувствителни податоци.

Генерално, обвиненијата против Асанж според Законот за шпионажа може да создадат опасен преседан. Законот за шпионажа, првично дизајниран за таргетирање на шпиони и поединци кои споделуваат информации со странски влади, сега се применува против Асанж, што предизвикува дилеми за тоа дали новинарските активности за објавување доверливи документи може да се третираат како шпионажа. Доколку новинарите и издавачите може да бидат кривично гонети како шпиони за протекување на владини документи, тоа би имало застрашувачки ефект врз потенцијалните укажувачи, намалувајќи ја веројатноста да откријат информации што се во јавен интерес.

Случајот на Асанж ја нагласува потребата од јасна правна заштита за укажувачите. Во многу земји, укажувачите се соочуваат со одмазда, кривично гонење и малтретирање. Зајакнувањето на законските механизми за заштита на укажувачите може да осигура дека тие се заштитени од неоправдани последици, вклучувајќи заштита од одмазда на работното место и јасни процедури за пријавување неправилности.

Дигиталната ера, исто така, донесе значителни промени во начинот на функционирање на укажувачите. Интернетот и дигиталните платформи им овозможуваат на укажувачите полесно и анонимно да споделуваат информации, но тоа создава нови предизвици за дефинирање на критериумите за укажување и легитимноста на објавените податоци. Случајот на Асанж ја нагласува еволуцијата на укажувањето и потребата од ажурирање на правните рамки за да се прилагодат на овие промени.

Глобални импликации

Современото дипломатско право е кодифицирано во Виенската конвенција за дипломатски односи (1961), која не содржи експлицитни одредби за дипломатски азил (Vienna Convention on Diplomatic Relations, 1961). Иако дипломатскиот азил не е конкретно покриен, преамбулата на конвенцијата дозволува примената на обичајното меѓународно право за прашања кои не се регулирани со нејзините одредби. Дополнително, одредбата дека просториите на дипломатските претставништва не смеат да се користат за активности некомпатибилни со дипломатските функции остава простор за толкување.

Случајот на Асанж не е изолиран инцидент, туку дел од поширока мрежа на глобални актери. Како австралиски државјанин, кој објави доверливи информации преку Викиликс, случајот го предизвика статусот на укажувачите и новинарите во дигиталната ера. Постапките против Асанж во Обединетото Кралство, Шведска и САД ги нагласуваат комплицираните односи помеѓу националната безбедност, транспарентноста и слободата на печатот.

Исходот од случајот на Асанж може да создаде преседани со далекусежни последици. Владите ширум светот може да ги преиспитаат своите политики за заштита на укажувачите и реакцијата на протекување доверливи информации. Организациите за човекови права и новинарите гледаат на случајот како тест за слободата на медиумите и транспарентноста.

Овој случај ги отвора прашањата за рамнотежата помеѓу националната безбедност и јавниот интерес, заштитата на укажувачите и улогата на новинарството во одржувањето на демократијата. Сложеноста на случајот на Асанж ќе продолжи да биде централна точка за дебати за правата на човекот и слободата на медиумите во 21 век.

ЗАКЛУЧОК: Случајот на Џулијан Асанж како огледало на современата политика за азил

Случајот на Џулијан Асанж ги истакнува предизвиците и сложеностите на современата политика за азил во контекст на меѓународните односи. Како истакнат укажувач и основач на Викиликс, Асанж се најде во центарот на глобалната дебата за правата на укажувачите, слободата на медиумите и владината транспарентност. Неговиот обид да избегне екстрадиција преку азилот во амбасадата на Еквадор во Лондон не само што поттикна контроверзии, туку и постави важни прашања за примената и етичките аспекти на меѓународното право.

По повеќегодишна правна борба, неговото ослободување во јуни 2024 година, по прифаќањето на спогодба со американските обвинители, претставува пресвртница во случајот. Иако оваа спогодба му овозможи слобода и враќање во Австралија, таа исто така отвори нова фаза на дебата за тоа дали новинарите и укажувачите треба да се гонат според законите за шпионажа. Настаните што следеа, вклучително и појавата на Асанж на Канскиот фестивал и премиерата на документарниот филм за неговиот случај, дополнително ја потенцираа неговата улога како симбол на борбата за медиумска слобода.

Една од најважните импликации на случајот на Асанж е опасноста од создавање преседан кој би можел да ги обесхрабри идните укажувачи. Укажувачите играат критична улога во одржувањето на транспарентноста и отчетноста на раководечките структури. Сепак, обвиненијата за шпионажа против Асанж ја отворија дебатата за тоа дали објавувањето доверливи информации од јавен интерес треба да биде заштитено или казнето. Доколку се прифати кривично гонење за активности како неговите, тоа би можело да го замолчи истражувачкото новинарство и укажувачите ширум светот. Во овој контекст, случајот на Асанж ја нагласува итната потреба од зајакнување на правните заштити за укажувачите. Потребно е меѓународно усогласување на правните рамки за да се обезбеди заштита од одмазда и правичен третман на оние кои објавуваат информации што ја разоткриваат злоупотребата на моќта.

Азилот, традиционално сметан за правен механизам за заштита на загрозените лица, во случајот на Асанж добива политички димензии. Доделувањето азил на Асанж од страна на Еквадор ја нагласува интерсекцијата помеѓу националните интереси и меѓународното право. Одлуката на Еквадор, иако хуманитарно мотивирана, ги заостри дипломатските односи со Велика Британија и Соединетите Држави, демонстрирајќи како азилот може да стане точка на конфликт во меѓународната политика. Дополнително, правните и дипломатските тензии околу азилот на Асанж ја истакнуваат потребата од јасни насоки и правила во меѓународното право. Виенската конвенција за дипломатски односи (1961) не го регулира експлицитно прашањето за дипломатски азил, што создава празнина која може да доведе до злоупотреба или недоразбирања.

Медиумското покривање на случајот на Асанж играше значајна улога во обликувањето на јавното мислење. Глобалното внимание кон неговите активности ја истакна важноста на транспарентноста и ја поттикна дебатата за границите на новинарството. Меѓутоа, ова покривање исто така доведе до политизирање на неговиот случај, каде што медиумите беа поделени помеѓу поддршка и критика за неговите активности. Случајот на Асанж служи како потсетник за одговорноста на медиумите да ја информираат јавноста објективно, но и за нивната ранливост на притисокот од владите и корпорациите. Овој случај истакнува дека слободата на медиумите останува еден од основните столбови на демократијата, кој треба да биде заштитен од сите закани.

Последиците од случајот на Асанж се чувствуваат надвор од границите на вклучените држави. Владите ширум светот внимателно го следат неговиот развој за да извлечат лекции за управувањето со слични случаи во иднина. Исходот може да има значајно влијание врз дефинирањето на односот помеѓу националната безбедност, човековите права и слободата на печатот. Случајот на Асанж, исто така, ги поттикна дебатите за реформите во меѓународното право за азил и заштитата на укажувачите. Неговата ситуација нагласува дека е потребен балансиран пристап кој ќе ги штити правата на поединците без да ја нарушува националната безбедност или меѓународните односи. Случајот на Џулијан Асанж претставува сложен пример за пресекот на правото, политиката и човековите права во контекст на глобалната политика за азил. Неговата борба за азил и последователното ослободување поттикнуваат итна потреба за реформи во меѓународното право и зајакнување на заштитата на укажувачите, истовремено отворајќи суштински прашања за слободата на медиумите, одговорноста на државите, транспарентноста и владеење на правото во 21 век.

Библиографија

- Dzubow, J. (n.d.). The ancient origins of asylum: Part 1.
- Gebauer, M., Goetz, J., Hoyng, H., Koelbl, S., Rosenbach, M., & Schmitz, G. P. (2010, July 25). Explosive leaks provide image of war from those fighting it. *Der Spiegel*.
- Kerley, E. L. (1958). *Yearbook of the International Law Commission*. New York: United Nations.
- Addley, E., & Topping, A. (2011, February 24). Julian Assange attacks 'rubber-stamp' warrant as he loses extradition battle. *The Guardian*. Retrieved from <https://www.theguardian.com/media/2011/feb/24/julian-assange-extradition-sweden-verdict>
- Конвенција за статус на бегалци. (1951). Чл. 33.
- Конвенција за статус на бегалци. (1951). Член 1. Оддел А, став 1.
- Кошевалиска, О., & Максимова, Е. (2020). *Меѓународно казнено право* [Електронски извор]. Штип: Универзитет „Гоце Делчев“, Правен факултет.
- Amnesty International. (2021). *UK: Assange extradition ruling a blow to press freedom*. Retrieved from <https://www.amnesty.org/>
- Amnesty International. (2025). *Continued implications of the Assange case on global media freedom*. Retrieved from <https://www.amnesty.org/>
- Reporters Without Borders. (2024). *Assange plea deal sets dangerous precedent*. Retrieved from <https://rsf.org/>
- Reporters Without Borders. (2025). *Press freedom and the Assange case*. Retrieved from <https://rsf.org/>
- Vienna Convention on Diplomatic Relations. (1961). 18 April 1961, entry into force 24 April 1964, 500 UNTS 95.
- Sutton, J. (2007, November 14). Guantanamo operating manual posted on internet. *Reuters*.
- CNN. (2010, July 25). What is WikiLeaks? Retrieved from <http://news.blogs.cnn.com/2010/07/25/what-is-wikileaks/?iref=storysearch>
- Karhula, P. (2011, January 19). What is the effect of WikiLeaks for freedom of information? *FAIFE Spotlight*.
- Addley, E., & Topping, A. (2011, February 24). Julian Assange attacks 'rubber-stamp' warrant as he loses extradition battle. *The Guardian*. Retrieved from <https://www.theguardian.com/media/2011/feb/24/julian-assange-extradition-sweden-verdict>
- UNHCR. (2011, September). *The 1951 Convention relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol*.
- Hough, A. (2012, June 19). Julian Assange: WikiLeaks founder seeks political asylum from Ecuador. *The Telegraph*. Retrieved from

- <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/wikileaks/9342856/Julian-Assange-WikiLeaks-founder-seeks-political-asylum-from-Ecuador.html>
- Hough, A. (2012, June 19). Julian Assange: WikiLeaks founder seeks political asylum from Ecuador. *The Telegraph*. Retrieved from <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/wikileaks/9342856/Julian-Assange-WikiLeaks-founder-seeks-political-asylum-from-Ecuador.html>
- BBC News. (2012, August). Timeline: Sexual allegations against Assange in Sweden. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/world-europe-11949341>
- BBC News. (2012, August). Timeline: Sexual allegations against Assange in Sweden. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/world-europe-11949341>
- Rozental, A. (2012, August 28). Why is Ecuador protecting WikiLeaks' Julian Assange? *Brookings*. Retrieved from <https://www.brookings.edu/articles/opinions/2012/08/28-ecuador-julian-assange-rozentel>
- BBC. (2019, April 11). *Julian Assange arrested after asylum withdrawn*. Retrieved from <https://www.bbc.com/>
- Jericho, J., & The Free School. (2019, August). WikiLeaks: News, cop, or psy-op?
- The Guardian. (2021, January 4). *UK judge blocks Julian Assange's extradition to US*. Retrieved from <https://www.theguardian.com/>
- Reuters. (2021, December 10). *UK court rules Julian Assange can be extradited to the US*. Retrieved from <https://www.reuters.com/>
- BBC. (2022, June 17). *UK government approves Assange extradition to US*. Retrieved from <https://www.bbc.com/>
- The Times. (2024, June). *Julian Assange walks free after plea deal*. Retrieved from <https://www.thetimes.co.uk/>
- The Guardian. (2025, May). *Julian Assange appears at Cannes for WikiLeaks documentary premiere*. Retrieved from <https://www.theguardian.com/>